

महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी
योजनेंतर्गत ग्राम रोजगार दिवस
राबविण्याबाबत

महाराष्ट्र शासन
नियोजन विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: मगांराग्रारोहयो २०१३/प्र.क्र. १८६ /रोहयो-६ब
१६ वा मजला, नवीन प्रशासकीय भवन, मंत्रालय, मुंबई -३२.
तारीख: ८ मे, २०१३

प्रस्तावना —

महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना दिनांक १ एप्रिल, २००८ पासून महाराष्ट्रात प्रभावीपणे राबविण्यात येत आहे. सदर योजनेंतर्गत अनुसूचित जाती /जमाती, दारिद्र्य रेषेखालील कुटुंब शेतकरी, शेतमजूर व दुर्बल घटकांना कामाचा व सन्मानाने जगण्याचा कायदेशीर अधिकार प्राप्त झाला आहे. या योजनेचा मजूर हा मुलभूत घटक आहे. त्यामुळे मजूरांना त्यांच्या हक्काविषयी जाणीव असणे महत्वाचे आहे. सदर योजना अधिकाधिक पारदर्शक असावी यासाठी मजूरांना योजनेची पूर्ण माहिती असणेही आवश्यक आहे. या बाबतीत केंद्राच्या मार्गदर्शक सुचना २०१३ मधील परिशिष्ट ३ मधील ३.३ कलमामध्ये मजूर हक्क दिवस/रोजगार दिवसाचे आयोजन करण्याची तरतूद आहे. सबब, केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सूचनांन्यवे प्रत्येक ग्राम पंचायतीने महिन्यातून कमीत कमी एकदा ग्राम रोजगार दिवसाचे आयोजन करणे आवश्यक आहे. यास्तव, राज्यातील प्रत्येक ग्रामपंचायतीत महिन्यातून दोन दिवस ग्राम रोजगार दिवसाचे आयोजन करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय—

क्षेत्रीय स्तरावर महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेची अंमलबजावणी करण्यासाठी तसेच मजूरांना मजूरी वेळेवर मिळून त्यांचे हक्क अबाधित राहावे, यासाठी केंद्राच्या मार्गदर्शक सूचनांन्यवे दिनांक १ मे, २०१३ पासून राज्यात प्रत्येक ग्राम पंचायतीमध्ये महिन्यातून दोन दिवस ग्राम रोजगार दिवसाचे आयोजन करण्याचा निर्णय शासन या शासन निर्णयाद्वारे घेत आहे.

१. संकल्पना:

ग्राम रोजगार दिवस हा पंधरवडयातून एकदा म्हणजे महिन्यातून दोनदा आयोजित करता येईल. या दिवशी मजूरांना/ नागरिकांना या योजनेची माहिती तसेच मजूरांची कामाची मागणी व इतर तत्सम बाबींविषयी माहिती देता येईल. त्यामुळे मजूरांना त्यांच्या हक्कांची व योजनेची माहिती प्राप्त होऊन त्यांच्या अडचणीचे व समस्यांचे निराकरण करणे शक्य होईल.

२. ग्राम रोजगार दिवसाचे आयोजन :

ग्राम रोजगार दिवस हा पंधरवडयातून एकदा म्हणजे महिन्यातून दोनदा आयोजित करता येईल. रोजगार दिवसाची तारीख व वेळ ग्राम पंचायतीने मजुरांच्या सोयीनुसार व उपस्थिती अधिक राहील या दृष्टीने ठरवावी. सदर कार्यक्रम दोन ते तीन तासाचा असल्यास हरकत नाही. सदर दिवस व वेळ निश्चित झाल्यानंतर साधारणतः त्या दिवसात व वेळेत बदल करण्यात येऊ नये. तारीख आणि वेळ न बदलण्याचे कारण असे की, लोकांना रोजगार दिवसाची तारीख व वेळ निश्चितपणे माहित झाल्यास ते आपोआपच त्याचा पूर्णपणे लाभ घेऊ शकतील. साधारण आठवडा बाजाराच्या दिवशी मजूर कामाला जात नाहीत, अशा दिवशी एक निश्चित वेळ ठरवून ग्राम रोजगार दिवसाचे आयोजन ग्राम पंचायतीने केल्यास अधिकाधिक मजूर उपस्थित राहू शकतील. (उदा. दुस-या आणि चौथ्या आठवडयातील कुठल्याही मंगळवारी अथवा शनिवारी किंवा इतर कुठल्याही दिवशी सकाळी ८.०० ते १०.०० किंवा संध्याकाळी ४.०० ते ६.०० जेव्हा सर्व ग्रामस्थ गावामध्ये उपस्थित असतील). तथापि, रोजगार दिवसाचे आयोजन बाजाराच्या दिवशी किंवा इतर सोयीस्कर दिवशी करण्याची मुभा ग्रामपंचायतीस असेल. ग्राम रोजगार दिवसाचे आयोजन जेथे सर्वांना माहिती उपलब्ध करून देता येईल, अशा सार्वजनिक ठिकाणी करणे आवश्यक आहे.

३. ग्राम रोजगार दिवस व मजूराचे हक्क :

१. सदर दिवशी नागरिक नमुना क्र. (१) मध्ये आपली मजूर म्हणून नोंदणी करू शकतात व त्यांना सदर दिवशी ग्रामपंचायतीकडून जॉब कार्ड ही देता येऊ शकेल.
२. सदर दिवशी मजूर नमुना (४) मध्ये वैयक्तिकरित्या किंवा एकत्रित कामाची मागणी करू शकतात आणि ग्राम रोजगार सेवक कामाची मागणी स्वीकृत करून त्यांना पोहोच पावती देतील. राज्यात ई - मस्टरचा वापर सुरु झालेला आहे त्यामुळे, कामाची मागणी

दिल्याशिवाय ई-मस्टर निर्गमित करता येत नाही. अशा प्रकारे, सदर दिवसाचा पुरेपूर उपयोग करून घेता येईल. कामाच्या ठिकाणी शेवटच्या क्षणी मजूर रुजू होऊ शकत नाही, याची जाणीव मजूरांना करून देणे तितकेच आवश्यक आहे. तसेच, मजूरांना भविष्यात ३ ते ६ महिन्यांमध्ये कामाची आवश्यकता असल्यास आपले नाव व कामाचा दिनांक आगाऊ स्वरूपात या दिवशी नोंदविता येईल.

३. सदर दिवशी मजूरांना त्यांची मजूरी देता येईल तसेच, मजूरीची पावतीही देता येईल. जर नवीन मजूरांना त्यांचे छायाचित्र काढणे, बॅक/ पोस्टमार्फत खाते उघडणे किंवा त्यांचे जॉब कार्ड मध्ये काही दुरुस्ती करून घ्यावयाची असेल तर त्यासाठी ते अर्ज करू शकतील.
४. सदर दिवशी कामाचे मस्टर उपलब्ध राहील. केलेले काम, वापरलेले साहित्य याची माहिती आवश्यक असल्यास ते नागरिकांना/मजूरांना उपलब्ध राहील.
५. महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेअंतर्गत नवीन कामांचा समावेश करण्यात आल्यास त्याची माहिती सदर दिवशी लोकांना देता येईल.
६. ग्राम पातळीवर ग्राम रोजगार सेवक जे नमुने आणि रजिस्टर ठेवतात ते ही लोकांना पाहाण्यासाठी उपलब्ध राहतील.

४. रोजगार दिवशी करावयाची कामे :

१. सदर दिवशी लोकांना नोंदणी करणे शक्य होईल. तसेच, ज्या लोकांची नोंदणी झालेली आहे त्यांना जॉब कार्ड देता येईल. त्यांच्या कामाच्या मागणीची नोंद झालेली असून त्यांना काम मिळाले आहे किंवा नाही हे पाहता येईल. केलेल्या कामाची मजूरी त्यांना मिळाली अथवा काम मिळाले नाही तर बेरोजगार भत्ता मिळाला आहे किंवा नाही, या सर्व गोष्टी पाहता येईल. तसेच, योजनेची माहिती जाहिररित्या माहिती फलकावर प्रसिद्धी करता येईल. रोजगार दिवसाच्या माध्यमातून नागरिकांना योजनेची माहिती त्यांचे हक्क, शासनाचे दायित्व, कामाची कार्यपद्धती याबाबतही आणि गावात उपलब्ध असलेली कामे याबाबतची माहिती घेता येईल. सदर दिवशी प्राप्त झालेल्या कामाची मागणी किंवा नोंदणीचे अर्ज त्वरित कार्यवाहीसाठी संबंधित ग्राम रोजगार सेवक यांनी कार्यक्रम अधिकारी, सह कार्यक्रम अधिकारी यांना पाठविणे आवश्यक आहे.
२. रोजगार दिवसाच्या माध्यमातून नागरिकांना आवश्यक असलेली माहिती किंवा कागदपत्रे पाहून, तक्रार करता येईल किंवा कुठल्याही विषयावर मार्गदर्शन घेता येईल.

५. ग्राम रोजगार दिवशी उपस्थिती :

ग्राम रोजगार दिवशी सरपंच, उप सरपंच, ग्रामपंचायत सदस्य, ग्राम सेवक, ग्राम रोजगार सेवक व यंत्रणेचे ग्राम पातळीवरील कर्मचारी उदा. कृषी सहाय्यक, वनपाल इत्यादी यांनी उपस्थित रहावे. कंत्राटी कर्मचारी, तांत्रिक अधिकारी यांनीसुध्दा त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील एका ग्राम रोजगार दिवसाला उपस्थित राहणे अनिवार्य आहे. जेणेकरुन, सदर दिवशी काही तांत्रिक बाबी उपस्थित झाल्या तर त्याचे निराकरण करणे शक्य होईल. त्याचप्रमाणे कार्यक्रम व्यवस्थापक तसेच सह कार्यक्रम अधिकारी (APO) यांनीही वेळापत्रक ठरवून त्याप्रमाणे जिल्हयातील कुठल्याही ग्राम पंचायतीत महिन्यातून कमीत कमी ४ रोजगार दिवसाला उपस्थित राहणे आवश्यक आहे. शासनाचे इतर तांत्रिक अधिकारी, नरेगा क्षेत्रीय नियोजन अधिकारी यांनी किमान १ किंवा २ ग्राम रोजगार दिवसाला उपस्थित रहावे. पंचायत समितीतील संबंधित विस्तार अधिकारी यांनी तालुक्यातील कुठल्याही ग्राम पंचायतीतील कमीत कमी ३ ग्राम रोजगार दिवसाला उपस्थित राहणे आवश्यक आहे. गट विकास अधिकारी (BDO) आणि तहसिलदार यांनीसुध्दा महिन्यातून किमान एका ग्राम रोजगार दिवशी ग्रामपंचायतीला भेट देणे आवश्यक आहे, जेणेकरुन क्षेत्रीय स्तरावरील काही अडचण असल्यास त्याचे निराकरण होऊ शकेल. ज्या ग्रामपंचायतीमध्ये कमी किंवा अल्प मजूर उपस्थितीत काम सुरु असेल त्या ठिकाणी तहसिलदार, गट विकास अधिकारी (BDO) यांनी भेट देऊन कमी उपस्थितीच्या कारणांची चर्चा करून महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेबद्दल माहिती देणे आवश्यक आहे.

६. ग्राम रोजगार सेवक यांचे कर्तव्य :

महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेची कामे मंजूर असलेल्या ग्राम पंचायतीने ग्राम रोजगार सेवक यांनी संबंधित ग्राम पंचायती अंतर्गत ग्राम रोजगार दिवसाचे आयोजन करावे. सदर दिवशी ग्राम रोजगार सेवक यांनी झालेल्या कार्यवाहीची व उपस्थितांच्या नावांची नोंद, नोंद- वहीमध्ये ठेवावी. तसेच, सोबत जोडलेल्या प्रपत्र-अ मध्ये माहितीचे संकलन करावे.

७. महत्वाची सूचना:

ग्राम रोजगार दिवसाचे आयोजन हे योजनेची अंमलबजावणी अधिक पारदर्शक व्हावी व सर्वांना मदतीची संधी मिळावी या अनुषंगाने करण्यात येणार आहे. परंतु, महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेमध्ये मजूरांची नोंदणी, कामाची मागणी करणे ही निरंतर प्रक्रिया असून मजूर ग्राम पंचायतीमध्ये ग्राम रोजगार दिवसा व्यतिरिक्त इतर कुठल्याही कामकाजाच्या दिवशी उपरोक्त

बाबींविषयी अर्ज देऊ शकतील. या अनुषंगाने, प्राप्त झालेल्या अर्जावर विहित मार्गाने कार्यवाही करावी.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०१३०५०४९६०६५२०३१६ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

आर. विमला

उप सचिव (रोहयो), महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. मंत्री (रोहयो) यांचे खाजगी सचिव
२. मा.राज्यमंत्री (रोहयो) यांचे खाजगी सचिव
३. प्रधान सचिव (रोहयो) यांचे खाजगी सचिव
४. सर्व विभागीय आयुक्त,
५. सर्व जिल्हाधिकारी तथा जिल्हा कार्यक्रम समन्वयक, (मुंबई शहर व उपनगर वगळून),
६. सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद तथा सह जिल्हा कार्यक्रम समन्वयक, (मुंबई शहर व उपनगर वगळून),
७. निवडनस्ती/रोहयो-६ब.

प्रपत्र — अ

दिनांक :-

जिल्हा - तालुका- ग्रामपंचायतीचे नाव-

अ. क्र	घटक	सविस्तर माहिती	केलेली कार्यवाही
१	नोंदणीसाठी प्राप्त झालेल्या अर्जांची संख्या		
२	वितरीत केलेल्या जॉब कार्डची संख्या		
३	कामाची मागणी केलेल्या अर्जांची संख्या		
४	बेरोजगार भत्त्यासाठी केलेल्या अर्जांची संख्या		
५	नमुना ७ अन्वये दिलेल्या आदेशांची संख्या		
६	किती मजुरांना मजूरी दिली व मजूरीची एकूण रक्कम		
७	मजूरांना दिलेली मजूरीची पावती		
८	मजूरीच्या अनुषंगाने प्राप्त झालेल्या तक्रारींची संख्या		
९	इतर		

ग्राम रोजगार सेवकाची स्वाक्षरी

ग्राम सेवकाची प्रती स्वाक्षरी